

(ล้อ)เล่นการเมือง

○ กาญจนา เจริญเกียรติบวร *

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเรื่องตลกทางการเมืองของไทยซึ่งถูกแต่งขึ้นและเผยแพร่ในช่วงสมัยรัฐบาลที่นำโดย ดร.ทักษิณ ชินวัตร (กุมภาพันธ์ 2544-กุมภาพันธ์ 2548) “เรื่องตลกทางการเมือง” ในที่นี้ หมายถึง เรื่องตลกที่มีนักการเมืองไทยและผู้ใกล้ชิดเป็นเป้าล้อเลียน ข้อมูลที่ใช้ศึกษามาจากเว็บไซต์และจดหมายลูกโซ่ทางอิเล็กทรอนิกส์

ผลการศึกษาพบว่าเรื่องตลกทางการเมืองของไทยมีการนำเสนอทั้งสิ้น 4 รูปแบบ ได้แก่ จดหมายคำพยากรณ์ บทละคร และนิทาน ด้านกลวิธีทางภาษาพบว่ามีกลวิธีที่ก่อให้เกิดความตลกขบขัน อาทิ การเล่นคำ การเทียบผิดแบบ และการสลับบทบาท เรื่องตลกทางการเมืองของไทยแฝงไปด้วยทัศนะเชิงเสียดสีและวิพากษ์วิจารณ์ไม่เฉพาะแต่เรื่องทางการเมือง แต่ยังรวมถึงเรื่องทางสังคมและเศรษฐกิจที่นักการเมืองไทยมีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ปัญหาใช้หัวदनกระบาด และการสอบเอ็นทรานซ์ในปี 2547

Abstract

This article analyzes Thai political jokes that were originated and delivered during the period of Dr.Thaksin's government (February 2001 – February 2005). “Thai political jokes” in this study are defined as *jokes that have Thai politicians and their close relations or relatives as subjects of ridicule*. The data used in this study are from Thai websites and e-mail messages.

This study shows that Thai political jokes are verbalized in four forms of text types: *letter, horoscope, play and tale*. The linguistic strategies used to provoke humor include *puns, false analogies, and role reversal*. Thai political jokes convey critical and satirical views not only on political issues but also social and economic ones such as the bird flu epidemic and the university entrance examination in 2004.

1. บทนำ

เมื่อพูดถึง “การเมือง” ฟังดูเป็นเรื่องเคร่งเครียด ไม่ใช่เรื่องเล่นๆ เอาเสียเลย (แม้ว่าเราจะพูดว่า เล่นการเมือง ก็ตามที) เนื่องด้วยการเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” ในการปกครองและควบคุมคนจำนวนมาก ส่วนผู้ที่อยู่ใต้อำนาจหรืออยู่ภายใต้การปกครองก็อาจต้องเผชิญกับความรู้สึกกดดันจากการถูกควบคุม หรือถูกเอารัดเอาเปรียบโดยผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า ทางออกหนึ่งเมื่อไม่สามารถตอบโต้หรือลดทอนอำนาจของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าได้ก็คือ การนำเอาบุคคลเหล่านั้นมาล้อเลียนผ่านเรื่องตลก เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของพวกเขาลงเสีย ดังที่ ศิริพร ศรีวรกานต์ (2544) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบนิทานมุขตลกเรื่องศรีธนญชัย กับนิทานมุขตลกของเยอรมันเรื่อง ทิลล์ ออยเล่นชปะปีเกล มองว่านิทานมุขตลกเป็นเสมือนศาสตราวุธของผู้ไร้อำนาจ ผู้ที่มีอำนาจมากในเรื่องศรีธนญชัย คือ พระราชา

*นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถือเป็นผู้มีสิทธิขาด ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ขณะที่ผู้มีอำนาจมากในเรื่อง ทิลล์อยู่เล่น
เซปีเกล ได้แก่ กลุ่มพ่อค้า หรือบรรดาตระกูลช่างทั้งหลาย ซึ่งเป็นกลุ่มที่แม้แต่เชื้อพระวงศ์หรือเจ้าผู้ครองนครยัง
ต้องให้ความเคารพยำเกรง อย่างไรก็ตามทั้งพระราชกฤษฎีกาของสยามและกลุ่มพ่อค้าในนิทานของเยอรมันกลับ
กลายเป็นผู้พ่ายแพ้ และเสียผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าอยู่โดยตลอด

ในปัจจุบันประเทศไทยมิได้ปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกต่อไปแล้ว แต่เป็นแบบประชาธิปไตย
ซึ่งมีการเลือกตั้งตัวแทนประชาชนให้มีอำนาจปกครองบ้านเมือง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่มีอำนาจในการปกครอง
ในปัจจุบันก็คือ **นักการเมือง** หรือผู้ที่ได้รับเลือกตั้งนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้คงไม่แปลกอะไร หากเราจะพบว่ามึ้นักการเมือง
หลายคนตกเป็นเป้าล้อเลียนในเรื่องตลก เนื่องด้วยเขาเหล่านั้นเป็นผู้มีอิทธิพลมาก ไม่เพียงในแง่ของการชี้นำความ
คิดต่อสาธารณชน แต่รวมถึงอำนาจในการสั่งการหรือให้คุณให้โทษแก่ผู้อื่นได้ การท้าทายอำนาจของพวกเขาในทาง
ปฏิบัติคงมิใช่เรื่องง่าย แต่การนำเขาเหล่านั้นมาล้อเลียนให้กลายเป็นตัวตลกอาจทำลายอำนาจของพวกเขาเองได้ ซึ่ง
เป็นอำนาจในแง่ที่เป็นนามธรรม คือ ความน่าเชื่อถือ หรือศรัทธา อันจะทำให้พวกเขาได้รับความไว้วางใจจากประชาชน
อีกต่อไป และนำไปสู่การสูญเสียอำนาจที่เป็นรูปธรรม คือไม่ได้รับการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

ในบทความนี้ผู้เขียนวิเคราะห์สาเหตุของเรื่องตลกทางการเมืองของไทย “เรื่องตลกการเมือง” ในที่นี้หมายถึง
ถึงเรื่องตลกที่มีนักการเมืองและบุคคลผู้ใกล้ชิดนักการเมืองเป็นเป้าล้อเลียน อันที่จริงเรื่องตลกโดยทั่วไปไม่จำเป็นว่า
จะต้องมีใครคนหนึ่งเป็นเป้าล้อเลียนก็ได้ ดังที่ ฟรอยด์ (Freud 1905) แบ่งเรื่องตลกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่
เรื่องตลกแบบไร้พิษภัย กับ **เรื่องตลกแบบมีเป้าหมาย** แบบแรกเป็นเรื่องตลกที่ไม่มีเป้าล้อเลียนชัดเจน หรือไม่
กระทบกระเทือนใครเลย ส่วนแบบที่สองเป็นแบบที่มีเป้าล้อเลียนชัดเจน นักภาษาศาสตร์ เช่น อัตตาโต้ (Attardo
1994) ก็เห็นพ้องกับความคิดดังกล่าวนี้ และได้กำหนดให้ **เป้าล้อเลียน (target)** เป็นปัจจัยหนึ่งของการสร้างเรื่อง
ตลก แต่เป็นชนิดไม่บังคับเกิด คือ จะมีหรือไม่มีก็ได้ ซึ่งต่อมาปัจจัยนี้ได้รับการขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็น
เป้าล้อเลียนทางอุดมการณ์ (ideological target) โดย คาร์มัน (Karman 1998 อ้างใน Attardo 2001) อัตตาโต้
(Attardo 2001) เห็นว่าโดยมากแล้วเรื่องตลกที่มีมนุษย์เป็นตัวละครมักเกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางอุดมการณ์ของ
มนุษย์ในสังคมนั้นๆ นักการเมืองเองก็มีอุดมการณ์ หรือผูกติดอยู่กับอุดมการณ์ของพรรคที่ตนสังกัด ซึ่งไม่ว่า
ประชาชนทุกคนจะเห็นพ้องกับอุดมการณ์ของเขา

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในงานนี้มีทั้งที่ปรากฏตามเว็บไซต์ต่างๆ และที่ผู้เขียนได้รับการส่งต่อ (forward)
จากคนรู้จัก จึงเป็นเหตุให้ไม่อาจระบุที่มาของหลายๆ เรื่องได้ ทั้งนี้อาจเป็นไปตามธรรมชาติของเรื่องตลกเองที่มี
ลักษณะแบบนิทานมุขปาฐะ หรือเป็นเรื่องเล่าต่อๆ กันไป และอาจเนื่องด้วยการท้าทายผู้ที่มีอำนาจมากเป็นเรื่องสும்
เสี่ยง ยกตัวอย่าง เช่น กรณีนักแสดงตลก เต๋อ ดอกสะเดา จะสร้างภาพยนตร์เรื่อง **ยอดชายนายไอ้ก้อ** เมื่อราวๆ
กลางปี 2547 ที่ผ่านมา ก็ต้องถูกระงับไป เนื่องจากถูกมองว่าพาดพิงเรื่องของครอบครัว ดร.ทักษิณ ชินวัตร ชำนาญ เป็น
ที่วิพากษ์วิจารณ์กันหลายฝ่าย เช่น ดร.อัมมมารี สยามวาลา กล่าวในหนังสือ “รู้ทันทักษิณ 2” โดยเปรียบเทียบกับ
กรณีการสร้างภาพยนตร์เรื่อง **Fahrenheit 9/11** ซึ่งเรื่องดังกล่าว นายไมค์ มัวร์ ผู้สร้าง และก็เป็นผู้พากย์หนึ่งดัง
กล่าวด้วย เขาได้วิจารณ์ประธานาธิบดี จอร์จ บุช อย่างรุนแรง แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีสันติบาลไปตรวจสอบสวนนายมัวร์แต่
อย่างไร และภาพยนตร์ดังกล่าวก็ทำกำไรอย่างล้นหลาม แต่เรื่อง **ยอดชายนายไอ้ก้อ** กลับต้องถูกระงับไป ซึ่ง
เท่ากับแสดงให้เห็นว่าเรายังไม่เป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยเต็มพ้อที่นักการเมืองจะยอมถูกวิพากษ์วิจารณ์ หรือเป็น
ตัวตลกโดยง่าย

ในบทความนี้ผู้วิจัยจะเน้นวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องตลกที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในรัฐบาลที่มี ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็น
นายกรัฐมนตรี ในสมัยที่ 1 (กุมภาพันธ์ 2544-กุมภาพันธ์ 2548) แม้ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจะมีจำนวนไม่มากนัก

แต่ก็มีความน่าสนใจทั้งในแง่ของรูปแบบ กลวิธี และการสะท้อนนัยทางสังคมหรือความคิดความเชื่อที่เกี่ยวกับรัฐบาลชุดนี้ โดยเฉพาะต่อตัวผู้นำ คือ ดร. ทักษิณ และผู้ใกล้ชิด

ในลำดับแรกผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์ด้านรูปแบบก่อน จากนั้นจะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์ด้านกลวิธีในลำดับถัดไป สำหรับการสะท้อนปัญหาทางสังคมจะกล่าวถึงในตอนท้ายในบทสรุปและอภิปรายผล

2. รูปแบบของเรื่องตลกทางการเมือง'

เนื่องจากเรื่องตลกเป็นปริศนาประเภทที่มีรูปผิวไม่ค่อยคงที่หรือไม่ตายตัวเท่าใดนัก และมีกาคำยรูปแบบของปริศนาอื่นๆ เป็นกรอบในการนำเสนอ จึงเห็นควรที่จะจำแนกประเภทออกตามรูปแบบก่อน เนื่องจากเป็นส่วนที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ชัดเจนเป็นลำดับแรกๆ และผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์เป้าล้อเลียน หรือข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ตกเป็นเป้าล้อเลียนในเรื่องตลกที่หยิบยกมาเป็นตัวอย่างไปพร้อมๆ กันเลยทีเดียว

ผลการศึกษาพบว่าเรื่องตลกทางการเมืองในภาษาไทยมีรูปแบบทั้งสิ้น 4 แบบ ได้แก่ จดหมาย คำพยากรณ์ บทละคร และนิทาน

2.1 เรื่องตลกทางการเมืองในรูปแบบของจดหมาย

รูปแบบแรกที่จะกล่าวถึงเป็นเรื่องตลกที่มีลักษณะการนำเสนอคล้ายเป็นจดหมาย หรือประกาศจากทางราชการ อันที่จริงรูปแบบจดหมายหรือประกาศอาจพบเห็นได้ในเรื่องตลกทั่วไป ไม่จำกัดแต่เรื่องตลกทางการเมือง แต่เรื่องตลกที่ผู้วิจัยได้พบนี้ค่อนข้างจะมีความซับซ้อนภายในตัวบท และมีเนื้อหาค่อนข้างยาว ซึ่งผสมผสานหลายเหตุการณ์ไว้ในตัวบท ดังนี้

(1) เรียนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน

นี่คือเอกสารลับระดับสุดยอดของกระทรวงสาธารณสุขทุกซ์ดิบ ซึ่งแอบซ่อนไว้ในที่ลับสุดยอด จะสังเกตได้ว่า เมื่อถึงมือท่าน เอกสารนี้มีกลิ่นตุๆ คล้ายๆ แหนมแก้มปลาเค็ม เหตุที่เขาคงต้องปิดลับเรื่องของเอกสารนี้ เพราะถ้าปล่อยให้ออกสู่สาธารณชนแล้ว คงจะเกิดความแตกตื่นลี้ภัยในหมู่ประชาชน ยิ่งกว่าข่าวเรื่องไข้หวัดนกเสียยิ่งนัก

ขณะนี้เชื้อไวรัสประหลาด แพร่เชื้อโจมตีประชาชนชาวไทยอย่างลึกลับตลอด ในขณะนี้ ขอให้เจ้าหน้าที่ทุกท่านสังเกตอาการผู้ใกล้ชิดของท่านว่าจะมีอาการของโรคนี้หรือไม่ เพื่อการรักษาที่ทันต่ออาการ

1. ไข้หวัดงก: เกิดจากเชื้อไวรัส "GD6969"

อาการ: ผู้ที่ติดเชืโรคนี้จะมีอาการเจ็บโตที่สมองส่วนประมวลผลเรื่องความคุ้มค่าและการได้เปรียบเสียเปรียบ อาการของโรค คือคนที่เป็นไข้หวัดงกนี้ จะมีนิสัยเสียเป็นที่รังเกียจของสังคม เช่น ดักสลับจากสลับบาร์มาพูนจานเพื่อเขี่ยทิ้งเล่น แอ่งตักของตักๆ (และแพง) จากซุ้มบุฟเฟ่ต์ คนเป็นโรคนี้ไม่นิยมใช้โทรศัพท์มือถือในการโทร.ออก จะมีไว้รับสายอย่างเดียว ถ้าจำเป็นจริงๆ ...โน่นครับ ยิมเพื่อน

ไวรัสนี้บางครั้งส่งผลให้เป็นคนซีทลงซีลิม เช่น กินข้าวด้วยกันแล้วลิ้มแซร์ ผากเพื่อนซีรอกซ์ แล้วลิ้มให้ตั้งค้ไปด่วย

การรักษา: โรคนี้รักษาได้อย่างเดียว คือเลิกคบ ไวรัสจะค่อยๆ ฝ่อ ดาย หรือกลายเป็นซีไปเอง

2. ง่ามปากแข็ง: เกิดจากแบคทีเรีย NoNoNo

อาการ: ผู้ที่มีริมฝีปากห้อยใหญ่จะลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคนี้มากที่สุด โรคนี้เกิดจากแบคทีเรียชนิดหนึ่ง ซึ่งจะเข้าไปควบคุมกล้ามเนื้อบริเวณปากจนกระทั่งแข็งยิ่งกว่าจะงอปากเปิดหรือโก่ และส่งผลให้ไม่ยอมรับอะไรง่าย ๆ แม้ว่าจะเป็นเรื่องจริง ก็จะดันทุรังปฏิเสธ ซ้ำๆ ย้ำๆ เช่น “ไม่มีใช้หวัดโก่ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก่ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก่ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก่ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก่ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก่ในไทย” เนื่องจากไวรัสไปควบคุมระบบการพูด

การรักษา: โรคนี้รักษาได้แบบแผนโบราณเท่านั้น คือเอารองเท้าฟาดปากจนกว่าจะหายแข็ง

3. มุ่มปากรั่ว: เกิดจากแบคทีเรีย Mouthak

อาการ: โรคนี้จะตรงข้ามกับโรคปากแข็ง คือเมื่อแบคทีเรียที่เป็นเชื้อของโรคนี้เข้ายึดครองระบบประสาทส่วนกลางได้แล้ว จะส่งผลให้ปากขยับหมับๆ ได้เร็วกว่าการส่งข้อมูลจากสมอง ผลคือทำให้พูดได้โดยไม่ต้องผ่านการประมวลผลจากสมองหรือพูดไม่คิด ทำให้ผู้ป่วยเอื้อนเอ่ยวจีอะไรๆ ที่ไม่น่าจะพูดออกมาชนิดหาเรื่องตงาน เช่น “สมควรตาย” หรือ “ถ้ารักผมต้องเลือกผู้ว่าฯ เป็นคนของผม” “คนไทยหรือเปล่า” โรคนี้หากติดเชื้อเข้าให้แล้วจะแยเอาตรงที่ว่า บางคนมีคนรักมากๆ พอเจอเชื้อปากรั่วนี้เข้าไป พอพูดจาหาคัดรู้ได้วันละเป็นร้อย นี่ถ้าจิกโก่ป่วยเป็นโรคนี้อาจถูกรุมกระหีบตายเอาได้ง่ายๆ

การรักษา: โรคนี้รักษาได้แบบแผนโบราณอีกแล้วครับท่าน คือ ให้อมดอกพิกุลเอาไว้ให้มันในปาก เวลาจะอ้าปากก็คิดก่อนว่าดอกพิกุลกำลังจะร่วงแล้ว จะพูดดีไม่พูดดี พูดแล้วได้ประโยชน์แล้วมีคนรักถึงควรวพูด นานไปก็จะหายได้เองโดยไม่ต้องอมดอกพิกุล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และป้องกันโรคไปตามอาการต่อไป

เรื่องตลกเรื่องนี้เริ่มต้นด้วยข้อความว่า เรียนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ซึ่งเป็นสำนวนที่เป็นทางการตามแบบจดหมายราชการ หรือประกาศ ในการแจ้งข้อมูลต่อพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานหนึ่งๆ การเริ่มต้นด้วยรูปแบบของจดหมายที่เป็นทางการดังนี้ ทำให้ผู้ฟังเกิดความคาดหวังว่า ข้อมูลที่จะได้รับจะต้องเป็นเรื่องจริงจัง รวมถึงข้อความเริ่มของบรรทัดแรกก็มีการระบุไว้ว่า นี่คือเอกสารระดับลับสุดยอดของกระทรวง... ยิ่งช่วยตอกย้ำความคาดหวังแก่ผู้อ่านมากขึ้นไปอีกว่าจะได้รับข้อมูลที่เป็นเรื่องสำคัญมาก แต่เมื่อผู้อ่านอ่านต่อไปจนจบชื่อหน่วยงานของผู้ออกจดหมายคือ ...สาธารณสุขทุกซ์ติบ ก็คงจะอดขำไม่ได้ เพราะเกิดการพลิกความคาดหมาย เนื่องจากไม่ปรากฏว่ามีกระทรวงใดๆ ของไทยที่ชื่อแบบนี้ จะมีก็แต่ กระทรวงสาธารณสุข เท่านั้นที่มีชื่อใกล้เคียงกัน จึงสันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นการล้อเลียน กระทรวงสาธารณสุข หรือ การทำงานของกระทรวงสาธารณสุข ในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคใช้หวัดนก

เรื่องตลกดังกล่าวซึ่งอยู่ในรูปของจดหมายยังได้ระบุถึงโรคร้ายแรงที่เป็นอันตรายยิ่งกว่าไข้หวัดนก โรคแรก
ที่ระบุในจดหมาย คือ ไข้หวัดนก โรคที่สอง คือ ง่ามปากแข็ง และโรคที่สาม คือ มูมปากรั่ว เราจะพบว่าสิ่งที่ตลก
เรื่องนี้นำเสนอว่าเป็น “โรค” นั้น แท้จริงทั้งหมดเป็นเรื่องของ นิสัย พฤติกรรม หรือ ลักษณะเฉพาะของบุคคล ทั้ง
สิ้น ในช่วงแรกๆ ของตัวบทที่มีการนำเสนอ ไข้หวัดนก เราจะพบว่าไม่มีนักการเมืองคนใดตกเป็นเป้าล้อเลียนอย่าง
ชัดเจน แต่อาจกล่าวได้ว่าช่วงของการนำเสนอ ไข้หวัดนก นี้เป็นบริบทให้ตีความช่วงของ ง่ามปากแข็ง ได้ง่ายขึ้น ว่า
นักการเมืองที่ตกเป็นเป้าล้อเลียนจะต้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการแพร่ระบาดของไข้หวัดนกอย่างแน่นอน
ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นนายเนวิน ชิดชอบ เนื่องจากพบว่ามีคุณสมบัติคล้อยกับภาพการ์ตูนล้อการเมืองใน
หนังสือพิมพ์ที่นักเขียนการ์ตูนมักวาดภาพล้อนายเนวิน ด้วยการเน้นที่ริมฝีปากล่างให้มีลักษณะใหญ่และย้อยมาก³ อีก
ทั้งนายเนวิน ก็ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแล
ปัญหาดังกล่าว การที่นายเนวิน ชิดชอบ ถูกนำมาล้อเลียนดังนี้ น่าจะเป็นผลมาจากการที่เขาให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน
ในช่วงปลายปี 2546 จนถึงต้นเดือนมกราคม 2547 ยืนยันโดยตลอดว่าไม่มีไข้หวัดนกระบาดในไทย และกล่าวว่
การที่พบว่ามีไก่ตายเป็นจำนวนมากในช่วงนั้นมีสาเหตุจากโรคอื่น คือ อหิวาตกโรค แต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นไม่นาน
คือ ในช่วงกลางเดือนมกราคม 2547 พบว่ามีเด็กเสียชีวิตด้วยโรคไข้หวัดนก และพ่อแม่ของเด็กที่เสียชีวิตก็ได้กล่าว
โทษรัฐบาลที่ปกปิดข้อมูล ทำให้ประชาชนไม่ทันเตรียมตัวป้องกันโรคดังกล่าว

อาจกล่าวได้ว่าตลกเรื่องนี้ไม่ได้แค่ต้องการล้อเลียนนายเนวิน ที่ยืนกรานปฏิเสธความจริง แต่อาจรวมไปถึง
คุณหญิงสุตารัตน์ เกยุราพันธ์ ในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นได้ ฐานที่ปกปิดข้อมูลเรื่อง
ไข้หวัดนก เพียงแต่การนำเสนอเรื่องราวในช่วงแรกจะเน้นล้อที่ตัวหน่วยงานมากกว่า คือ กระทรวงสาธารณสุข ดังที่
ได้กล่าวไปแล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณหญิงสุตารัตน์มิได้มีบทบาทเด่นในเรื่องนี้ และการให้สัมภาษณ์ของคุณหญิง
ในช่วงนั้นก็มิได้จะปฏิเสธอย่างซิงซังเท่ากับนายเนวิน เช่น “ถึงคนไข้จะตายไปแล้ว หากตรวจสอบพบว่าเป็นโรคไข้หวัด
นกจริงก็จะแถลงให้ทราบ เพราะที่เวียตนามเองก็มีคนตายก่อนที่จะประกาศว่าเป็นโรคนี้ เพราะผลการตรวจสอบ
ทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้”⁴

จะเห็นได้ว่าคุณหญิงสุตารัตน์มิได้ปฏิเสธว่ามีการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในไทยเหมือนเช่นนายเนวิน แต่
อ้างว่าต้องรอผลการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์เสียก่อน จึงจะยืนยันได้ แม้ว่าตลกเรื่องนี้จะมีได้แสดงทัศนะในด้าน
ลบต่อคุณหญิงสุตารัตน์โดยตรง แต่ดูเหมือนผู้แต่งเรื่องตลกเรื่องนี้จะไม่เชื่อว่าคุณหญิงสุตารัตน์เพียงทราบที่หลังว่ามี
การระบาดของโรคไข้หวัดนก ดังที่มีการล้อเลียนในตอนต้นเรื่องว่า นี่คือเอกสารลับระดับสุดยอดของกระทรวงสาธารณสุขทุกซ์ติบ ซึ่งแอบซ่อนไว้ในที่ลับสุดยอด จะสังเกตได้ว่า เมื่อถึงมือท่าน เอกสารนี้มีกลิ่นตุๆ คล้ายๆ แหนมแกแล้ม
ปลาเค็ม เหตุที่เขาต้องปิดลับเรื่องของเอกสารนี้... ข้อความในตอนต้นเรื่องนี้ น่าจะเป็นการล้อการทำงานที่ล่าช้าแบบ
จงใจของกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ดังจะสังเกตได้จากคำสำคัญ เช่น ลับ แอบซ่อน เหตุที่เขาต้องปิดลับ

ส่วนในช่วงการนำเสนอโรคที่สามของเรื่องนี้ ผู้ที่ตกเป็นเป้าล้อเลียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น ดร.ทักษิณ ชินวัตร
ดังจะสังเกตได้จากพยางค์ thak ของชื่อเชื้อโรคสมมุติว่า Mouthak ชื่อสมมุตินี้ น่าจะเกิดจากการผสมคำระหว่าง
mouth ที่แปลว่า ‘ปาก’ กับ thak ซึ่งตรงกับพยางค์แรกในชื่อของ ดร.ทักษิณ (Thaksin) อีกเหตุผลหนึ่ง คือ
ดร.ทักษิณ มีภาพลักษณ์ที่เป็นคนพูดเร็ว และมักถูกนักวิชาการหรือบุคคลสำคัญต่างๆ วิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นคนพูด
เร็วโดยไม่ไตร่ตรองให้ดีเสียก่อน (เช่น พระกิตติศักดิ์ (2547: 49) กล่าววิจารณ์ ดร.ทักษิณ ว่าเป็นคน “ปากไว-ไร้
สติ”) ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่องนี้

2.2 เรื่องตลกทางการเมืองในรูปแบบของคำพยากรณ์

รูปแบบที่สองเป็นการนำเสนอในลักษณะของคำพยากรณ์ ซึ่งนับว่าแปลกกว่ารูปแบบอื่นๆ มาก เท่าที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาและเท่าที่ตัวเองได้คลุกคลีกับงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องตลกรูปแบบนี้พบเห็นได้ไม่บ่อยนัก ข้อมูลที่ได้มามีลักษณะเป็นคำพยากรณ์ในช่วงเริ่มศักราชใหม่ของไทย หรือช่วงสงกรานต์ ซึ่งมีนางสงกรานต์ประจำปีนั้นๆ เป็นสัญลักษณ์ของการทำนาย

- (2) นางสงกรานต์ชื่อ นางอ้อเทวี
มือซ้ายถือใบหูกิน มือขวาถือมือถือ
มีพาหนะเป็น Airbus A-300
สำหรับรักษาอาหารของนางสงกรานต์ปีนี้ เป็นเครื่องดื่มน้ำกวนศาสตราวุธ
ทำนายว่าปีนี้ ตลาดหุ้นจะคึกคักจากภาพลวงตา
ธุรกิจสื่อสารต้องจัด Promotion แข่งขันกันอย่างดุเดือด
ส่วนชาวบ้านตัวใครตัวมัน และขอให้ระมัดระวังการใช้จ่าย

เรื่องนี้ผู้วิจัยได้รับมาเมื่อราวๆ ช่วงกลางปี 2546 สันนิษฐานว่าจะถูกแต่งขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ตามเนื้อหาที่ปรากฏในเรื่อง ผู้ที่ได้อ่านเรื่องนี้คงจะทราบได้ทันทีว่าไม่ใช่คำพยากรณ์จริงๆ เพราะไม่เคยปรากฏว่ามีนางสงกรานต์ชื่อนี้ในตำนานแต่อย่างใด สำหรับชื่อ นางอ้อเทวี นั้น ชวนให้คิดว่าผู้แต่งน่าจะต้องการล้อเลียนคุณหญิงพจมาน ชินวัตร ภริยาของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร เนื่องจากคุณหญิงพจมานมีชื่อเล่นว่า อ้อ รวมทั้งองค์ประกอบของตัวละคร ได้แก่ ใบหูกิน โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งพาหนะซึ่งเป็นเครื่องบิน Airbus A-300 ก็มีความสอดคล้องกับกิจการของ ดร.ทักษิณ ที่มีได้มีเพียงกิจการด้านโทรคมนาคม แต่ยังไม่หันมาสนใจลงทุนในกิจการสายการบินขนาดย่อมอีกด้วย

การที่เรื่องตลกนำคุณหญิงพจมานมาล้อเลียนด้วยดังนี้อาจมีที่มาจากทั้งภาพลักษณ์ความเป็นนักธุรกิจของคุณหญิงเอง และจากการให้สัมภาษณ์ยกย่องภรรยาของ ดร.ทักษิณ รวมทั้งตัวคุณหญิงพจมานก็เคยให้สัมภาษณ์อย่างภาคภูมิใจว่าตัวเธอมีส่วนในความสำเร็จของ ดร.ทักษิณ โดยเฉพาะด้านการเงิน เช่น “... บางทีดีอกเตอร์ (ทักษิณ) ดาวรุ่ง ทั้งๆ ที่อ้อก็เหนื่อย ก็เครียด เราก็ต้องรีบอัฟขึ้น เพื่อให้เขาอัฟขึ้น ที่ฝรั่งกล่าวว่า *Behind every success man is a woman*”⁵

2.3 เรื่องตลกทางการเมืองในรูปแบบของบทละคร

เรื่องตลกที่นำเสนอในรูปแบบของบทละครมีลักษณะที่สำคัญ คือ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง บทเจรจาของตัวละคร บทบรรยายประกอบฉากแต่ละฉาก และรายชื่อผู้แสดงในตอนท้าย ดังนี้

(3) เรื่อง พ่อ-ลูก ป่วนสายฟ้า

- ลูก "พ่อ หนูอยากเข้าจุฬา เพื่อนๆ ด้วย"
พ่อ "ได้เลยลูก เดี่ยวพ่อจะย้ายอดีตัยไปคุมศึกษา จะได้ร่วมมือกับบรรดา
มันเพื่อนพ่อทั้งนั้น ไม่ต้องห่วง ไปบอกเพื่อนๆ ให้สบายใจได้"
ลูก "อย่าให้พลาดนะพ่อ เสียชื่อหมดนะ"
พ่อ "ระดับนี้แล้ว อยากรู้ว่าอะไรพ่อจัดให้ได้หมด ลูกก็รู้ว่าพ่อรักลูกขนาดไหน แค่นี้จิบจ้อยย"

3 เดือนก่อนสอบ

- ลูก "พ่อไหนบอกว่า ชัวร์ไงล่ะ"
พ่อ "ก็สั่งให้มันเพิ่ม GPA+PR แล้ว แต่เด็กๆ มันฉลาด เสือกูรู้ทัน โวยกันมาก เลยต้องเลิกปิ่น"
ลูก "แล้วจะทำไมดี"
พ่อ "ไม่ต้องห่วงลูก อดีตัยมันบอกว่าส่งบรรดาให้เอาข้อสอบมาให้แล้ว ใจเย็นๆ"
ลูก "เอามาเร็วๆ หน่อย เดี่ยวห้องไม่ทัน"

2 วันก่อนสอบ

- ลูก "พ่อยังไม่ได้ออกข้อสอบมาให้ เหนื่อยแล้วจะห้องนี้"
พ่อ "ที่แรกบรรดาเอามาแล้ว แต่ไอ้อาจารย์อะไร ที่ออกข้อสอบต้นรู้ เลยออกข้อสอบใหม่
แหม.. เสียเรื่องหมด แต่บรรดาบอกว่าจะไปเอาที่โรงพิมพ์เลย และจะเอาเฉลยมาด้วย
ห้องแต่เฉลยก็ได้แล้ว ง่ายกว่าเก่าอีก เห็นมัย มีมือพ่อ"
ลูก "เอามาเร็วๆ ละกัน บอกเพื่อนๆ ไปแล้วว่าให้มาดูด้วยกัน จะได้อยู่คณะเดียวกัน"

วันสอบ หลังสอบเสร็จ

- พ่อ "เป็นไงลูก ทำได้ไหม"
ลูก "แหม ตอนแรกจะเอาเต็มร้อยแล้ว แต่กลัวน่าเกลียด เลยทำตามแผนที่พ่อวางไว้
ทำแค่เกือบๆ ร้อย"
พ่อ "ดีๆ ได้จุฬาทั้งกลุ่มละสิ"
ลูก "เพื่อนๆ ฝากขอบคุณมาด้วย"

จบ

Happy Ending

* ละครเรื่องนี้ดัดแปลงจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย บ่งบอกให้รู้ว่าสังคมเราเป็นแบบเจ้าขุนมูลนาย

แสดงนำโดย

พลตำรวจโท ภาคใต้ ชินนะวัต รับบทพ่อ

นางสาว พพท ชินนะวัต รับบทลูก

ตัวประกอบ

นายอดิสรีย์ โพธาราม

นายวรเดช บุญส่งฟ้าประทาน

เพื่อนๆ น้องพพท.

ตัวร้าย

อาจารย์สังคม

เรื่องนี้มีเนื้อหาที่สันนิษฐานได้ว่าต้องการเสียดสีกรณีข่าวข้อสอบเอ็นทรานซ์รั่วในช่วงกลางปี 2547 ซึ่งเป็นการสอบครั้งที่ 2 เหตุการณ์ดังกล่าวพอจะสรุปคร่าวๆ ได้ว่า ในราวกลางเดือนมกราคม 2547 ร.ต.อ.วรเดช จันทรรคร เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้เปิดของต้นฉบับข้อสอบวิชาสังคมศึกษาและภาษาไทยออกดูก่อนจะส่งให้โรงพิมพ์ โดยอ้างว่าเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เช่น คำสะกดถูกผิด ต่อมาเรื่องนี้ทราบถึงประธานผู้ออกข้อสอบวิชาภาษาไทย คือ ศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา นาคสกุล และประธานผู้ออกข้อสอบวิชาสังคม คือ รองศาสตราจารย์รัตนา สายคณิต จึงได้จัดให้มีการออกข้อสอบใหม่ หลังจากนั้นในราวเดือนกุมภาพันธ์ ร.ต.อ.วรเดช ได้มีบันทึกข้อความลับ ส่วนที่สุด ถึงประธานอนุกรรมการพิมพ์ข้อสอบ แจ้งว่าเมื่อได้ปฏิบัติการกิจการพิมพ์เสร็จสิ้นแล้ว ขอให้นำข้อสอบต้นฉบับไปเก็บไว้ที่ทำการของ สกอ. โดยเร็ว ร.ต.อ.วรเดช ได้ให้การต่อคณะผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงว่า ได้เรียกนางศศิธร ซึ่งเป็นผู้ไปรับข้อสอบจากโรงพิมพ์ให้นำข้อสอบต้นฉบับพร้อมเฉลยมาเปิดดูเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย ในวันที่ 10 มีนาคม 2547

เรื่องนี้แม้จะไม่สามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่ามีการรั่วของข้อสอบจริงหรือไม่ แต่ก็ได้กลายเป็นที่กังขาต่อนักวิชาการและผู้ปกครองจำนวนมากมาย เพราะหาก ร.ต.อ.วรเดช ต้องการจะทำเช่นนั้นจริงๆ ก็ย่อมได้ ตามสิทธิและหน้าที่ของเลขาธิการ สกอ. แต่ทำไมไม่ทำอย่างเปิดเผยต่อหน้าคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในการออกข้อสอบทุกฝ่าย แต่กลับเปิดข้อสอบออกดูตามลำพังในครั้งแรก และต่อมาได้นำข้อสอบพร้อมเฉลยที่จัดทำขึ้นใหม่ไปเก็บไว้ในที่ทำงานของตนก่อนการสอบจะเริ่มเพียงไม่กี่วัน ซึ่งอาจจะทำให้ข้อสอบรั่วได้

เรื่องนี้ยังเป็นที่โจษกัณอีกด้วยว่า ดร.ทักษิณ ชินวัตร อาจมีส่วนรู้เห็นด้วย เนื่องจาก ร.ต.อ.วรเดช นั้นเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะเพื่อนตำรวจกับ ดร.ทักษิณ และลูกสาวคนเล็กของ ดร.ทักษิณ ก็เข้าร่วมในการสอบเอ็นทรานซ์ครั้งนี้ด้วย คือ นางสาวแพทองธาร ชินวัตร ซึ่งผลการสอบก็ปรากฏว่าเธอได้คะแนนสูงกว่ารอบแรกมาก และได้ที่นั่งเรียนในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หากเราพิจารณาชื่อผู้แสดงนำเป็นตัวละครในเรื่องแล้วก็จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งดูเหมือนต้องการเสียดสี ดร.ทักษิณ กับลูกสาว และรวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่สันนิษฐานว่าอาจมีส่วนทำให้ข้อสอบรั่ว โดยการสมมุติชื่อผู้แสดงให้ฟังดูคล้ายชื่อจริงของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งพอจะเทียบเคียงให้เห็นได้ดังนี้

พลตำรวจโทภาคใต้ ชินนะวัต	<->	พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร
นางสาวพพท. ชินนะวัต	<->	นางสาวแพทองธาร ชินวัตร
นายอดิศักดิ์ โพธาราม	<->	นายอดิศักดิ์ โพธารามิก
นายวรเดช บุญส่งฟ้าประทาน	<->	ร.ต.อ.วรเดช จันทรศร

ชื่อแรกของผู้ที่แสดงเป็นพ่อพ้องกับชื่อ ดร.ทักษิณ ในแง่ของความหมาย กล่าวคือ คำว่า ทักษิณ แปลว่า 'ทิศใต้' ขณะที่นามสกุลของตัวละครทั้งพ่อและลูกนั้นพ้องกับนามสกุลจริงของ ดร.ทักษิณ ในด้านของเสียง แต่รูปสะกดต่างออกไป ส่วนชื่อของตัวละครลูกมีความน่าสนใจตรงที่ไม่ใช่ชื่อเต็ม แต่เขียนเป็นอักษรย่อ ซึ่งพ้องกับเสียงอักษรนำในสองพยางค์แรกในชื่อจริงของนางสาว แพทองธาร ชินวัตร อันที่จริงหากต้องการล้อให้เห็นอย่างชัดเจน ก็น่าจะเป็นตัวย่อว่า พทช. มากกว่า แต่การใช้ตัวย่อ พพท. ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเข้าใจว่าเป็นเพียงการนำเสนอในเชิงสัญลักษณ์หรือเสียงอันเป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากลูกของ ดร.ทักษิณ ทุกคนมีชื่อที่หลายพยางค์มีอักษรนำเป็น พ และ ท เช่น คนโตชื่อ พานทองแท้ และคนรองชื่อ พิณทองทา ดังนั้นแม้จะไม่สมมุติชื่อเต็มให้ใกล้เคียงกับชื่อจริงของบุคคลที่ต้องการจะล้อ แต่การใช้ตัวย่อดังกล่าวนี้ก็พอจะทำให้ผู้อ่านอนุมานได้ว่าเกี่ยวข้องกับลูกคนใดคนหนึ่งของ ดร.ทักษิณ อย่างแน่นอน ส่วนอีกสองชื่อ คือ นายอดิศักดิ์ โพธาราม และ วรเดช บุญส่งฟ้าประทาน สันนิษฐานว่าแต่งเพื่อให้ล้อไปกับชื่อของ นายอดิศักดิ์ โพธารามิก และ ร.ต.อ.วรเดช จันทรศร สังเกตได้จากชื่อนั้นสะกดตรงกันเกือบทั้งหมด มีเพียงนามสกุลที่ต่างออกไป การที่นายอดิศักดิ์ถูกล้อเลียนไปด้วยนี้ อาจเป็นเพราะนายอดิศักดิ์เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น เมื่อเรื่องดังกล่าวถูกเผยแพร่ออกไป นายอดิศักดิ์ไม่ได้ให้สัมภาษณ์ตำหนิการกระทำของ ร.ต.อ.วรเดช แต่อย่างใด เพียงแต่สั่งย้ายไปช่วยราชการในตำแหน่งอื่น คือ ตำแหน่งเลขาธิการสภาการศึกษา พร้อมทั้งพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนให้ตามปกติ ทั้งที่การตรวจสอบกรณีดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จ ซึ่งทำให้นักวิชาการหลายท่านไม่พอใจ เช่น สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เรียกร้องให้นายอดิศักดิ์พิจารณาตัวเอง' แม้ว่าในความเป็นจริงนายอดิศักดิ์มิได้ถูกสอบสวนหรือต้องข้อสงสัยใดๆ แต่เรื่องตลกเรื่องนี้ก็สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่านายอดิศักดิ์มีส่วนรู้เห็นในการแอบเปิดดูข้อสอบก่อนกำหนด

2.4 เรื่องตลกทางการเมืองในรูปแบบของนิทาน

รูปแบบสุดท้ายที่พบเป็นการนำเสนอในลักษณะของนิทานหรือเรื่องเล่าเชิงบรรยาย ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบเห็นได้บ่อยกว่ารูปแบบอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าบางเรื่องมีขนาดค่อนข้างยาวจนคล้ายเป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งเลยทีเดียว เช่น เรื่องที่กำลังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

- (4) กาลครั้งหนึ่งไม่นานมานี้ ณ ประเทศที่มีรอยยิ้มมากที่สุดในโลกที่สาม มีศาลาว่าการจังหวัดแห่งหนึ่งซึ่งประชาชนมาติดต่อราชการกันมากมาย บรรดาพ่อค้าทั้งหลายต่างพากันยื้อแย่งแข่งขันเพื่อขอสัมปทานขายอาหารที่นี่

และ...เนื่องจากเรื่องนี้เป็นนิทาน

ทางจังหวัดจึงอยากให้การชิงสัมปทานเป็นไปด้วยความยุติธรรม
ดังนั้น งานประจำปีจึงถูกจัดขึ้นเพื่อให้ร้านค้ามาขายประชันกัน

น่าแปลกใจที่นับแต่อดีต ร้านที่มาแข่งขันต่างก็ขายแต่ “ข้าวมันไก่”
ซึ่งทางจังหวัดไม่สามารถแก้ไขได้ แม้จะใช้มาตรการต่างๆ เช่น ตั้งกองทุน SME ข้าวหมูแดง
หรือจัดสัปดาห์ข้าวหน้าเปิด
ถึงกระนั้นบรรดาพ่อค้าก็ยังคงยืนยั้นจะขายข้าวมันไก่อยู่นั่นเอง

แล้วงานประจำปีก็มาถึง แต่ละร้านเตรียมตัวกันอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็น
ร้าน “ความหวังไก่” ที่มีพ่อค้าเป็นทหารเก่า
ร้าน “รสชาติพัฒนา” ที่มีเจ้าของร้านสองคน
ร้าน “ชาติไก่” ของพ่อค้าร่างสั้น ณ เมืองสุพรรณ
และร้านตัวเต็งสองร้าน คือ “ประชาไก่อ้น้ำก๊าด” ของอดีตครูประชาบาล
ลูกชาวบ้าน กับอีกหนึ่งร้านใหม่ “ไกรรักไก่ (มหาชน)”
ไหนๆ ก็ไม่มีทางเปลี่ยนพ่อค้าเหล่านี้ให้ขายอาหารประเภทอื่นได้แล้ว
ทางจังหวัดจึงอยากยกกระดับข้าวมันไก่ให้กลายเป็นของขึ้นหน้าขึ้นตาของจังหวัด
พร้อมตั้ง “คณะกรรมการไก่ตอน” หรือ กกต. ขึ้น เพื่อควบคุมการแข่งขันและตรวจสอบคุณภาพไก่

แต่แม้ว่า กกต. จะทำงานอย่างจริงจัง คุณภาพของไก่ก็ยังแกว่ง
บางครั้งมีการนำไก่ไม่ตีมาแขวนไว้เตรียมขาย กกต. ก็ต้องสอยไก่ที่แขวนไว้ในร้านไปเก็บ
แต่ถ้าเผลอ ทางร้านก็จะเอามาแขวนใหม่
ทำให้ต้องแขวนและสอยกันหลายรอบ

ร้าน “ประชาไก่อ้น้ำก๊าด” เป็นเจ้าของสัมปทานเก่าที่เข้ามารับสัมปทาน ขณะเกิดวิกฤตศรัทธาข้าวมันไก่อย่างหนัก
ซึ่งว่ากันว่าวิกฤตนี้ต้นเหตุน่าจะมาจากร้าน “ความหวังไก่” ที่ตีตราค่าไว้ 27 บาท
แต่พ่อเรียกเก็บเงิน เจ้าของร้านจะบอกราคาด้วยน้ำเสียงอบอุ่นดังคนแก่ที่ใจดีที่สุดในโลกว่า
จานละ 59 บาทนะลูก
นอกจากนี้ บรรดาลูกของเด็กลีรี่ยังชอบมากวนคนในร้าน ลูกค้าก็ไม่กล้าโวย
เพราะเกรงเด็กลีรี่ยปากร้ายนิสัยนักเลงคนนี้ ทำให้คนเข้าร้านน้อยลง และลูกจ้างก็พากันลาออก
แม้ว่าเมียเจ้าของร้านจะพยายามอุ้มช้างบูซาราหู ก็ไร้ผล
ดังนั้น การเข้ามารับช่วงสัมปทานของร้าน “ประชาไก่อ้น้ำก๊าด” จึงถูกใจชาวบ้านร้านตลาดมาก
เพราะเป็นร้านที่เปิดบริการมาหลายชั่วคน อีกทั้งเจ้าของร้านก็เป็นคนที่น่านับถือ
สูตรน้ำจิ้มไก่ใส่น้ำผึ้งก็เด็ดขาด
การค้าช่วงแรกจึงราบรื่นดี แต่ภายหลังค่าแก๊ส ค่าไก่ มีราคาสูงขึ้น
กิจการเริ่มประสบปัญหา จำนวนไก่ต่อจานน้อยขึ้นลง จานชามแตกหักสกปรก
พอถูกถาม เจ้าของร้านก็บอกว่าไม่ทราบ เรื่องนี้เป็นเรื่องของคนสับไก่กับคนล้างจาน
พอชาวบ้านถามคนสับไก่ก็จะได้คำตอบว่า จำนวนขึ้นไก่จะขึ้นอยู่กับกลไกตลาด
ส่วนคนล้างจานก็บอกว่าซื้อน้้อมจานชามแข็งมาจากเจ้าของสัมปทานร้านที่แล้ว

เจอไม่นี่เข้า ชาวบ้านก็ได้แต่ทำตาปริบๆ

การเปิดร้านของเจ้าแกคนใหม่ ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความหวังกับรสชาติที่แตกต่างออกไป

ตามสโลแกนของร้านที่ว่า "คิดไก่ ทำไก่"

เจ้าแกคนใหม่ได้ปฏิบัติแนวทางการขายอย่างสิ้นเชิง

มีการนำหลักวิชาการตลาดเข้ามาช่วย ทั้งการแบ่ง Market Segmentation

และนำไปโรมันชั้นต่างๆ มาล่อใจ ไม่ว่าจะเป็นการพักหน้าข้าวมันไก่ 3 เดือนของลูกค้าเงินเชื่อ

หรือกินไก่ทั้งตัว ตัวละ 30 บาท

ผลก็คือทำให้ร้านนี้เป็นร้านที่คนเข้ามามากที่สุดในงานประจำปี

แม้จะมีข้อสงสัยว่าโปรโมชันเหล่านี้จะเอาเงินมาจากไหน

แต่ก็ได้ยินมาแว่วๆ ว่าเจ้าแกไม่สนใจหรอก ตั้งแต่ได้สัมปทานข้าวมันไก่นี้

หุ้นร้านแกก็ขึ้นหลายหมื่นจุดแล้ว

เรื่องนี้มีค่าสำคัญที่บ่งชี้รูปแบบความเป็นนิทานอย่างชัดเจน เช่น เริ่มต้นเรื่องด้วยคำว่า กาลครั้งหนึ่ง... และเริ่มต้นย่อหน้าที่สองด้วยการระบุชนิดของตัวบทอย่างชัดเจนว่า ...เรื่องนี้เป็นนิทาน การระบุเช่นนี้บ่งได้ว่าเป็นการให้นิยามตัวบทส่วนที่กำลังจะตามมา เพื่อให้ผู้อ่านรับทราบเรื่องราวทั้งหมดในกรอบของนิทาน อันมีลักษณะเด่นคือ เป็นเรื่องสมมุติ วิธีการนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ตัวผู้แต่งหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาในการพาดพิงถึงตัวบุคคลจริงได้ เพราะเมื่อเป็นเรื่องสมมุติตั้งนี้แล้ว ผู้ที่ถูกพาดพิงย่อมไม่อาจฟ้องร้องเอาผิดได้

ในช่วงแรกๆ ของนำเสนอมีการเกริ่นนำถึงปมปัญหาสำคัญของเรื่อง คือ การแข่งขันเพื่อชิงสัมปทานขายอาหาร จากนั้นในย่อหน้าที่สามจึงมีการแนะนำตัวละครสำคัญๆ ของเรื่อง ซึ่งได้แก่ร้านค้าและเจ้าของร้านที่เข้าร่วมการแข่งขันสัมปทานขายอาหาร เรื่องนี้ผู้วิจัยได้มาในช่วงหลังจากที่มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2544 ได้ไม่นาน (ซึ่งผลการเลือกตั้งก็ปรากฏว่าพรรคไทยรักไทยได้คะแนนเสียงมากที่สุด และเป็นผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ต่อจากพรรคประชาธิปัตย์) เรื่องนี้ดูเผินๆ เหมือนกับจะเกี่ยวข้องกับการขายอาหาร แต่เมื่อดูจากชื่อร้านที่เข้าแข่งขันก็พอจะเดาได้ว่ากำลังล้อเลียนการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยในช่วงนั้น ซึ่งมีพรรคสำคัญๆ ลงสมัครรับการเลือกตั้งประมาณ 5 พรรคดังจะนำมาเทียบเคียงกับชื่อร้านในเรื่องนี้ตามข้อสันนิษฐานของผู้วิจัย ดังต่อไปนี้

1) ร้านความหวังไก่	<->	พรรคความหวังใหม่
2) ร้านรสชาติพัฒนา	<->	พรรคชาติพัฒนา
3) ร้านชาติไก่	<->	พรรคชาติไทย
4) ร้านประชาไก่น่ากัด	<->	พรรคประชาธิปัตย์
5) ร้านไกรักไก่ (มหาชน)	<->	พรรคไทยรักไทย

เป็นที่น่าสังเกตว่าชื่อของพรรคการเมืองไทยแทบทุกพรรคแสดงอุดมการณ์รักชาติ หรือชาตินิยมอย่างชัดเจน ดังจะสังเกตได้จากส่วนประกอบของชื่อส่วนใหญ่มีคำว่า ชาติ หรือ ไม่ก็ ไทย ยกเว้น พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งแสดง

อุดมการณ์ทางการเมืองการปกครอง กับ พรรคความหวังใหม่ ซึ่งเป็นชื่อที่นิยามตัวพรรคเชิงอุปลักษณ์ว่าเป็นดังทางเลือกใหม่ทางการเมือง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันทั้งหมดแล้ว นับว่าชื่อ พรรคไทยรักไทย แสดงอุดมการณ์รักชาติชัดเจนกว่าชื่อพรรคอื่นๆ และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับชื่อร้านที่ผู้แต่งเรื่องตลกสมมุติขึ้นเพื่อล้อเลียนพรรคเหล่านั้น เราจะเห็นได้ว่าชื่อที่แต่งขึ้นใหม่ทั้งหมดก็มีความเป็นเอกภาพทางความหมายเช่นกัน กล่าวคือ ทุกชื่อล้วนเกี่ยวข้องกับการขายข้าวมันไก่ ซึ่งอาจกล่าวอีกอย่างได้ว่าทุกร้านแสดง “อุดมการณ์รักการขายข้าวมันไก่” ผ่านชื่อเหล่านี้ เมื่อเทียบไปกับชื่อพรรคที่มีตัวตนอยู่จริงในขณะนั้น พรรคใดที่มีคำซึ่งมีเสียง /_aj/ เช่น คำว่า ใหม่ ไทย จะถูกดัดแปลงเป็น ไก่ /kàj/ ซึ่งออกเสียงคล้ายๆ กัน เช่น ไทยรักไทย กลายเป็น ไกรักไก่ (มหาชน) แต่ที่น่าสนใจ คือ มีคำว่า มหาชน ต่อท้ายสันนิษฐานว่าผู้แต่งคงต้องการเสียดสีความเป็นนักธุรกิจ หรือพรรคที่เต็มไปด้วยนักธุรกิจอย่าง พรรคไทยรักไทย

และบทสรุปของเรื่องนี้จบลงที่ ร้านไกรักไก่ (มหาชน) เป็นร้านที่มีคนเข้ามากที่สุดในงานประจำปี ซึ่งน่าจะเทียบเคียงได้กับการที่พรรคไทยรักไทยได้คะแนนเสียงมากที่สุดและได้เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล ผู้คนจำนวนมากที่เข้าไปใน ร้านไกรักไก่ จึงเปรียบได้กับคนไทยส่วนใหญ่ที่ลงคะแนนเลือกผู้แทนจากพรรคไทยรักไทยนั่นเอง

3. กลวิธีทางภาษา⁹

กลวิธีทางภาษาที่ก่อให้เกิดความตลกขบขันที่พบนั้นมีด้วยกันหลากหลายรูปแบบ และพบว่าเรื่องตลกหนึ่งๆ มีการใช้กลวิธีมากกว่าหนึ่งกลวิธี ดังนั้นในการแสดงผลการวิเคราะห์ด้านกลวิธีอาจมีการยกตัวอย่างเรื่องเดียวกันซ้ำมากกว่าหนึ่งครั้ง

และกลวิธีทางภาษาที่พบก็มีลักษณะที่สอดคล้องกับเงื่อนไขความตลกโดยทั่วไป คือมักมีการบิดเบือนไปจากบรรทัดฐานปกติ และก่อให้เกิดความไม่เข้ากันทางความหมาย ผลการวิเคราะห์นั้นนับว่าสอดคล้องกับแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ เช่น รัสกิน (Raskin 1985) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ตัวบทหนึ่งๆ จะมีคุณสมบัติเป็นเรื่องตลกได้นั้นจะต้องประกอบด้วย คู่สคริปต์แย้ง (script opposition) หรือ คู่ความหมายแย้ง และสอดคล้องกับแนวคิดของนักภาษาศาสตร์อีกท่านหนึ่ง คือ อัตตาโต้ (Attardo 1994) ซึ่งเสนอเงื่อนไขเพิ่มเติมภายหลังว่า เรื่องตลกจะต้องมี กลไกทางตรรกะ (logical mechanism) หรือวิธีการที่จะทำให้คู่ความหมายทั้งสองที่ดูขัดๆ กัน สามารถปรากฏร่วมกันได้อย่างสมเหตุสมผล (justifiable) แต่เป็นเหตุผลเฉพาะที่ของเรื่องตลกเอง ซึ่งมักไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานในโลกปกติ

3.1 การเล่นคำ

กลวิธีการเล่นคำนี้ปรากฏแทรกอยู่ในหลายๆ เรื่อง และปรากฏในหลายรูปแบบ อาทิ การใช้คำพ้องเสียง การใช้คำพ้องเสียงคล้าย (paronymy)¹⁰ การสร้างคำใหม่ และการเล่นสำนวน หรือการตีความสำนวนแบบเถรตรง การสร้างคำใหม่ เช่น การสมมุติชื่อนางสงกรานต์ขึ้นใหม่ในเรื่องที่ (2) ขณะที่การใช้คำพ้องเสียงคล้ายส่วนใหญ่จะปรากฏรวมอยู่กับการสร้างคำใหม่ที่มีบางพยางค์ออกเสียงคล้ายๆ กับคำที่คนทั่วไปรู้จักกันดี เช่น เรื่องที่ (4) มีการตั้งชื่อร้านขายข้าวมันไก่ให้ฟังดูคล้ายๆ กับชื่อพรรคการเมืองที่มีอยู่จริง เช่น พรรคชาติไทย/ร้านชาติไก่อ่ คำว่า ชาติไทย ในชื่อพรรคดังกล่าวไม่เพียงเกี่ยวข้องกับผู้แต่งเรื่องตลกที่ตั้งที่ได้กล่าวไปในตอนต้นแล้ว แต่โดยลำพังคำนี้เองก็มีความหมายโดยนัยที่สูงส่งอยู่แล้ว คือ หมายถึง ‘คนไทย’ หรือ ‘มนุษย์’ ผิดกับ ชาติไก่อ่ ซึ่งหมายถึง ‘สัตว์’ อันมีสถานภาพที่ต่ำกว่า

การเล่นคำและการสร้างคำใหม่ดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้น นับได้ว่าเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดคู่ความหมายแย้งระหว่าง 'บุคคลที่มีอยู่จริง' หรือ 'องค์กรที่มีอยู่จริง' กับ 'บุคคลสมมุติ' หรือ 'องค์กรสมมุติ' เนื่องด้วยเหตุผลทางด้านเสียงของคำที่แต่งขึ้นนั้นฟังดูคล้ายๆ กันกับคำที่อ้างถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีอยู่จริง แต่เมื่อพิจารณาในด้านความหมายแล้วจะพบว่าตรงข้ามกันมาก ดังเช่น (ร้าน) ชาติโก้ กับ (พรรค) ชาติไทย แตกต่างกันในทางสถานภาพที่สูงต่ำระหว่าง [มนุษย์] กับ [สัตว์]

ส่วนกลวิธีการเล่นสำนวน เช่น ในเรื่องที่ (1) ในช่วงการนำเสนอ ง่ามปากแข็ง และ มมปากรั่ว ดังจะขอ นำบางส่วนของตัวบทมาแสดงอีกครั้ง

2. ง่ามปากแข็ง: เกิดจากเบคที่เรีย NoNoNo

อาการ: ผู้ที่มีริมฝีปากห้อยใหญ่จะเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคนี้มากที่สุด โรคนี้เกิดจากเบคทีเรียชนิดหนึ่ง ซึ่งจะเข้าไปควบคุมกล้ามเนื้อบริเวณปากจนกระทั่งแข็งยิ่งกว่างอຍปากเปิดหรือโก๋ และส่งผลให้ไม่ยอมรับอะไรง่ายๆ แม้ว่าจะเป็นเรื่องจริง ก็ดันทุรังปฏิเสธ ซ้ำๆ ย้ำๆ เช่น "ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย ฯลฯ" เนื่องจากไวรัสไปควบคุมระบบการพูด

การรักษา: โรคนี้รักษาได้แบบแผนโบราณเท่านั้น คือเอารองเท้าฟาดปากจนกว่าจะหายแข็ง

การเล่นคำในช่วง ง่ามปากแข็ง เป็นการเล่นกับสำนวนเชิงอุปลักษณ์ที่เป็นแบบแผนแล้ว คือ ปากแข็ง ซึ่งหมายถึงการยืนกรานปฏิเสธไม่ยอมรับความจริง เช่น ผู้ร้ายปากแข็ง แต่ในเรื่องตลกเรื่องนี้มีการตีความ ปากแข็ง แบบตรง หรือตีความตามตัวอักษร กล่าวคือ ริมฝีปากมีการแข็งตัวจริงๆ โดยเปรียบเทียบไปกับปากเปิดและปากโก๋ ดังที่ปรากฏในข้อความ เชื้อเบคทีเรีย...เข้าไปควบคุมกล้ามเนื้อบริเวณปากจนกระทั่งแข็งยิ่งกว่างอຍปากเปิดหรือโก๋ การรักษา... ใช้รองเท้าฟาดปากจนกว่าจะหายแข็ง อย่างไรก็ตาม ผู้แต่งบทตลกไม่ได้ละทิ้งความหมายที่เป็นแบบแผนของสำนวนนี้ เพราะถ้าริมฝีปากแข็งขนาดนั้นจริงๆ คงจะพูดอะไรไม่ได้เลย แต่นี่กลับพูดหรือยืนกรานปฏิเสธซ้ำๆ อยู่หลายครั้งว่า ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย ไม่มีใช้หวัดโก๋ในไทย... ทำให้เห็นถึงความไม่เข้ากันหรือการขัดแย้งกันทางความหมายซึ่งก่อให้เกิดความตลกขบขัน

และเช่นเดียวกัน ในช่วงการนำเสนอ มมปากรั่ว ก็มีการเล่นสำนวน คือ มีการตีความสำนวน อมดอกพิกุล (หรือ กลัวดอกพิกุลจะร่วง) แบบตรง หรือตรงตามตัวอักษร ทำให้ขัดกับความหมายเดิมของสำนวนนี้ ซึ่งเป็นความหมายในเชิงอุปมาโวหาร ใช้หมายถึงคนที่ไม่ค่อยยอมปริปากพูด มีใจจะอมดอกไม้จริงๆ

3.2 การเทียบขนาน

กลวิธีการเทียบขนาน (parallelism) เป็นการเลียนแบบกระบวนการ หรือองค์ประกอบอย่างมีลำดับขั้นตอนระหว่างเหตุการณ์หนึ่ง หรือกระบวนการหนึ่ง กับอีกเหตุการณ์หนึ่ง หรืออีกกระบวนการหนึ่ง แต่รายละเอียดขององค์ประกอบภายในจะแตกต่างกัน เพื่อให้ผลลัพธ์หรือภาพรวมที่ตลกขบขัน เช่น ในเรื่องที่ (1) มีการเลียนแบบลักษณะการให้ข้อมูลในทางการแพทย์โดยเรียงลำดับอย่างถูกต้อง จนทำให้สิ่งที่นำเสนอแลดูคล้ายเป็นโรคจริงๆ ทั้งๆ ที่ทั้งหมดเป็นเรื่องของ พหุติกรรม หรือ นิสัยส่วนบุคคล โดยเริ่มจากการบอกสาเหตุของโรค ซึ่งเป็นการสมมุติชื่อเชื้อโรคขึ้นเอง" ตามด้วยการบรรยายลักษณะอาการ และปิดท้ายด้วยวิธีการรักษา ซึ่งก็ไม่ใช่วิธีทางการแพทย์ตามบรรทัด

ฐานปกติ เช่น การนำเสนอว่า ง่ามปากแข็ง ต้องรักษาด้วยการแพทย์แผนโบราณ คำว่า การแพทย์แผนโบราณ ย่อมทำให้ผู้อ่านนึกไปถึงการใช้สมุนไพรในการเยียวยาผู้ป่วย แต่เมื่ออ่านต่อไปกลับพบว่าเป็น การใช้รองเท้าฟาดปาก ซึ่ง รองเท้า ไม่จัดว่าเป็นสมุนไพรแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดความไม่เข้ากันทางความหมาย และสร้างความตลกขบขันให้แก่ผู้อ่าน

โดยสรุป การใช้กลวิธีนี้ในภาพรวมแล้วก่อให้เกิดคู่ความหมายแย้งระหว่าง [โรค] กับ [สิ่งที่ไม่ใช่โรค] หรืออาจกล่าวอีกอย่างได้ว่า [สิ่งที่ไม่ใช่โรค] ถูกนำเสนอให้แลดูเหมือนเป็น [โรค]

3.3 การเทียบผิดแบบ

การเทียบผิดแบบ (false analogy) เป็นการเลียนแบบองค์ประกอบของเหตุการณ์หนึ่งกับอีกเหตุการณ์หนึ่ง (แต่การเลียนแบบนี้ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของลำดับขั้นตอนดังเช่นกลวิธีการเทียบขนาน) การเลียนแบบจะกระทำมิให้เหมือนกันกับต้นแบบเสียทีเดียวนัก ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผลลัพธ์หรือภาพรวมออกมาแตกต่างกันและก่อให้เกิดความตลกขบขัน เช่น เรื่องที่ (2) ผู้แต่งพยายามนำเสนอผู้ที่ต้องการล้อเลียน ซึ่งในที่นี้สันนิษฐานว่าเป็นคุณหญิงพจมานนั้น ให้มีลักษณะเทียบเคียงกับนางสงกรานต์ตามที่ปรากฏในตำนาน แต่มิให้เหมือนเสียทีเดียวนัก หรืออาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะที่ตรงข้ามกันเลยทีเดียว ตามตำนานนั้น นางสงกรานต์มีด้วยกันทั้งสิ้น 7 คน แต่ละคนจะผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่ถือพานรองรับศีรษะพ่อในแต่ละปี โดยที่แต่ละคนก็จะมีเครื่องประดับ หรือข้าวของประจำกายแตกต่างกันไป แต่นางสงกรานต์สมมุตินี้ก็กลับมิได้มีภาพลักษณ์เหมือนในนิทานปรัมปรา ตรงกันข้าม เธอดูเหมือนเป็นนักธุรกิจที่ทันสมัยทีเดียว เช่น การถือ ใบหุ้น โทรศัพท์มือถือ และยังเป็นสัญลักษณ์หรือลางบอกเหตุเกี่ยวกับภาคธุรกิจของไทย ทั้งนี้โดยปรกติแล้วนางสงกรานต์ตามแบบแผนมิได้เป็นสัญลักษณ์หรือลางบอกเหตุเกี่ยวกับภาคธุรกิจแต่อย่างใด

กลวิธีการเทียบผิดแบบนี้ทำให้เรื่องนี้มีคู่ความหมายแย้งระหว่าง [นางสงกรานต์ (ตามแบบแผน)] กับ [ไม่ใช่ นางสงกรานต์ (ตามแบบแผน)] กล่าวคือ โน้มนำที่เกิดขึ้นจากการได้อ่านเรื่องนี้เป็นภาพก้ำกึ่งระหว่างนางสงกรานต์จริงๆ ตามแบบแผนกับนางสงกรานต์สมมุตินั่นเอง

3.4 การสลับบทบาท

การสลับบทบาท (role reversal) เป็นการนำเสนอบทบาทของตัวละครผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคม หรือมีการสลับบทบาทกันระหว่างตัวละครในเรื่อง เช่น ในเรื่องที่ (3) ตามที่ปรากฏในช่วงสุดท้ายของเรื่อง ซึ่งมีการแนะนำผู้แสดง ดังจะนำมากล่าวถึงอีกครั้ง

.....

แสดงนำโดย

พลตำรวจโท ภาคใต้ ชินนะวัต รับบทพ่อ

นางสาว พพท ชินนะวัต รับบทลูก

ตัวประกอบ

นายอดิษฐ์ โพธาราม

นายวรเดช บุญส่งฟ้าประทาน

เพื่อนๆ น้องพพท.

ตัวร้าย

อาจารย์สังคม

ตามบรรทัดฐานของสังคมคงต้องถือว่าการกระทำของตัวละครเอกในเรื่องเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ขณะที่ตัวละครที่เป็นอาจารย์สังคมพยายามทำสิ่งที่ถูกต้อง คือการรักษาความลับของข้อสอบเพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อผู้เข้าสอบทุกคน แต่ อาจารย์สังคม กลับกลายเป็น ตัวร้าย ของเรื่องไปเสีย ทำให้เกิดมโนภาพที่ขัดแย้ง หรือได้คู่ความหมายแย้งระหว่าง [ตัวร้าย] กับ [ไม่ใช่ตัวร้าย]

3.5 การแปลอักษรย่อผิดแบบ

การแปลอักษรย่อผิดแบบ หมายถึง การนำเอาอักษรย่อ หรือชื่อย่อ ของหน่วยงานที่เป็นที่รู้จักกันดีมาตีความใหม่หรือกำหนดชื่อเต็มให้ใหม่ ซึ่งมองได้ว่าเป็นการแปลที่ผิดเพี้ยนไปจากชื่อจริง เช่น ในเรื่องที่ (4) อักษรย่อ กกต. นั้น เป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยว่าหมายถึง คณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่ในเรื่องนี้ กกต. กลายเป็น คณะกรรมการไก่อตอน ซึ่งเป็นการลดความสำคัญของอักษรย่อดังกล่าวลงอย่างมาก จนก่อให้เกิดความตลกขบขัน เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง นั้นจัดได้ว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญและมีเกียรติ หน่วยงานนี้ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านรัฐศาสตร์และกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่ดูแลและควบคุมการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม แต่หน้าที่ของ คณะกรรมการไก่อตอน ในเรื่องนี้ดูจะเล็กน้อยและไม่สำคัญในระดับเดียวกับ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนั้นอาจสรุปคู่ความหมายแย้งของเรื่องนี้ได้เป็น [องค์กรที่สำคัญ] กับ [ไม่ใช่องค์กรที่สำคัญ]

3.6 มโนอุปลักษณ์ที่ไม่เป็นแบบแผน

มโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor) ในทางภาษาศาสตร์ ตามแนวคิดของ เลคอฟ และ จอร์ห์นสัน (Lakoff and Johnson 1980) นั้น หมายถึงอุปลักษณ์ที่แฝงเร้นอยู่ในระบบภาษาและปรีชาของมนุษย์ มโนอุปลักษณ์เป็นการเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบระหว่างขอบเขตทางความหมายหนึ่งกับอีกขอบเขตทางความหมายหนึ่ง เช่น Time is money. 'เวลาคือเงิน' ซึ่งสามารถสังเกตได้จากคำต่างๆ ไปที่เราใช้กันจนเคยชินแล้ว เช่น ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำว่า spend 'ใช้จ่าย', have 'มี', และ loose 'เสีย' กับคำว่า time 'เวลา' แสดงการเปรียบเทียบให้เห็นว่าเวลามีค่าเหมือนเงิน เป็นสิ่งที่ครอบครองจับต้องได้ และสูญเสียไปได้เช่นเดียวกัน

ในเรื่องตลกที่ (4) ผู้วิจัยเห็นว่ามีการเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบเช่นกัน เพียงแต่เป็นการเปรียบเทียบในสิ่งที่ไม่แบบแผน หรือไม่ใช่การใช้ภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบแบบทั่วๆ ไป ซึ่งพอจะเทียบเคียงให้เห็นได้ เช่น วิกฤตศรัทธาข้าวมันไก่ น่าจะเทียบได้กับ วิกฤตเศรษฐกิจ (ปี 2541), สัมปทานขายอาหาร น่าจะเทียบได้กับ สิทธิในการจัดตั้งรัฐบาลหรือเป็นฝ่ายบริหาร, การขายข้าวมันไก่ น่าจะเทียบได้กับ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นในภาพรวมแล้วเรื่องนี้ถือได้ว่ามีมโนอุปลักษณ์ที่ไม่เป็นแบบแผนว่า 'การแข่งขันชิงสัมปทานขายอาหารคือการแข่งขันชิงเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล'

และการเปรียบเทียบที่ไม่เป็นแบบแผนดังนี้ ทำให้มองอีกอย่างได้เช่นกันว่าเป็นการทำให้เกิดคู่ความหมายแย้งระหว่าง [การแข่งขันชิงสัมปทานขายอาหาร] กับ [การแข่งขันชิงเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล] เนื่องจากทั้งสองเป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะค่อนข้างห่างไกลกันมาก (ซึ่งผิดจากบรรทัดฐานการเปรียบเทียบโดยทั่วไปที่เรามักนิยมเปรียบเทียบในสิ่งที่คล้ายคลึงกันมาก) กล่าวคือ [การแข่งขันชิงสัมปทานขายอาหาร] เป็นเรื่องเล็กๆ ของคนกลุ่มหนึ่ง ขณะที่ [การแข่งขันชิงเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล] เป็นเรื่องระดับชาติ รวมถึงการเปรียบเทียบ [การขายข้าวมันไก่] กับ [การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ] ก็เป็นคู่เทียบที่ห่างไกลกันมากอีกเช่นกัน จนน่าจะเรียกได้ว่าเป็นคู่ต่างหรือมองได้ว่าเป็นคู่ความหมายแย้ง

4. สรุปและอภิปรายผล

โดยสรุป เรื่องตลกทางการเมืองของไทยมีการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ จดหมาย คำพยากรณ์ บทละคร และ นิทาน รวมทั้งมีการใช้กลวิธีต่างๆ ที่น่าสนใจในการก่อให้เกิดความตลกขบขัน ได้แก่ การเล่นคำ การเทียบขนาน การเทียบผิดแบบ การสลับบทบาท การแปลอักษรย่อผิดแบบ และมโนอุปลักษณ์ที่ไม่เป็นแบบแผน

เรื่องตลกทางการเมืองนับว่าเป็นเรื่องตลกชนิดที่ต่างจากเรื่องทั่วไปตรงที่มีเป้าล้อเลียนเป็นบุคคลจริง (ขณะที่เรื่องตลกทั่วไปจะมีการแนะนำตัวละครแบบไม่ชี้เฉพาะเจาะจง เช่น มีชายคนหนึ่ง... มีเด็กคนหนึ่ง...) ดังนั้นการนำเสนอเรื่องราวให้ผู้อ่านคาดเดาได้ว่าบุคคลที่ตกเป็นเป้าล้อเลียนเป็นใครจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ หากผู้อ่านมีอาจตีความได้เลยว่าผู้แต่งกำลังหมายถึงใคร ก็อาจทำให้เรื่องนั้นๆ ลดความตลกขบขันลงได้ เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลวิธีการเล่นคำมักเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านคาดเดาได้ว่าผู้แต่งเรื่องตลกกำลังล้อเลียนบุคคลหรือองค์กรใด เช่น การใช้คำพ้องเสียงคล้าย ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏร่วมกับการสร้างคำใหม่อันเป็นการแต่งชื่อใหม่ที่ยังคงเค้าลักษณะของชื่อเดิมบางส่วนไว้ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้อ่านพอเดาออกว่าผู้แต่งเรื่องตลกนั้นๆ กำลังอ้างถึงบุคคลใดหรือองค์กรที่มีอยู่จริงองค์กรใด ในเวลาเดียวกันการแต่งชื่อใหม่ด้วยคำหรือพยางค์ที่ออกเสียงคล้ายๆ กัน แต่ไม่ใช่คำเดียวกัน ก็นับเป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้แต่งจะสามารถหลีกเลี่ยงการถูกฟ้องร้องเอาผิดได้ หรือเป็นลักษณะที่เรียกว่า “ที่เล่นที่จริง” อย่างไรก็ตามการเล่นคำอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้อ่านคาดเดาหรือตีความได้ทันทีที่เห็นคำเหล่านั้น การให้บริบทข้อความประกอบจึงนับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในการตีความหรือค้นหาบุคคลที่ตกเป็นเป้าล้อเลียน เช่น การให้บริบทชื่อ ร้านชาติโก๋ ว่ามีเจ้าของเป็น พ่อค้าร่างสั้น ฒ เมืองสุพรรณ ช่วยให้ผู้อ่านคาดเดาได้ง่ายขึ้นถึงบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องซึ่งน่าจะเป็น นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ซึ่งมีรูปพรรณสัณฐานในลักษณะดังกล่าว และเป็นชาว จังหวัดสุพรรณบุรี

สำหรับในด้านเนื้อหาเราจะเห็นได้ว่าผู้แต่งเรื่องตลกมีการสอดแทรกทัศนะที่เสียดสีและวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่างๆ ในสังคมไทย เช่น การนำเสนอของเรื่องที่ (4) สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจของไทยซึ่งมีมาตั้งแต่ปี 2541 ในสมัยรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และสะท้อนถึงการผลัดเปลี่ยนรัฐบาลในการแก้ปัญหาดังกล่าวจากพรรคประชาธิปไตยมาเป็นพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรคเพิ่งก่อตั้งใหม่ แต่ได้คะแนนนำอย่างท่วมท้น ในปี 2544 เรื่องตลกเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนะของคนไทยในขณะนั้นที่เชื่อมั่นว่าพรรคไทยรักไทยเป็นทางเลือกใหม่ที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ดีกว่า ดังความตอนหนึ่งที่กล่าวว่า การเปิดร้านของเจ้าแกคนใหม่ ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีความหวังกับรสชาติที่แตกต่าง...

แต่ดูเหมือนผู้แต่งมิได้เห็นพ้องไปกับคนไทยส่วนใหญ่ที่นิยมพรรคไทยรักไทยในขณะนั้น ดังที่มีการแสดงทัศนะคติเชิงลบต่อการเสนอนโยบายหาเสียงของพรรคไทยรักไทยผ่านการใช้ภาษาในเรื่องนี้ เช่น กล่าวว่ามีการนำโปรโมชันต่างๆ มาล่อใจ การใช้อุปลักษณ์ว่านโยบายหาเสียงของพรรคไทยรักไทยเป็นดัง โปรโมชันล่อใจ คล้ายกับการขายสินค้า แสดงให้เห็นว่านโยบายเหล่านี้ไม่ใช่ของที่จะดำรงอยู่อย่างถาวรหรือมีประโยชน์ในระยะยาว เป็นแต่เพียงช่วงสั้นๆ เท่านั้นเอง และผู้แต่งยังแสดงข้อกังขาต่อความเป็นไปได้ในการหาเงินมาดำเนินนโยบายเหล่านี้ ดังความตอนท้ายที่กล่าวว่า

.....

แม้จะมีข้อสงสัยว่าโปรโมชันเหล่านี้จะเอาเงินมาจากไหน

แต่ก็ได้ยินมาแว่วๆ ว่าเจ้าแกไม่สนใจหรอก ตั้งแต่ได้สัมปทานข้าวมันไก่นี้

หุ้นร้านแกก็ขึ้นหลายหมื่นจุดแล้ว

การจบเรื่องด้วยการกล่าวว่า หุ่นร้านแกก็ขึ้นหลายหมื่นจุดแล้ว หากเราตีความคำว่า ร้าน ตรงนี้แบบตรงตัว หรือในเชิงธุรกิจ (ไม่ใช่ พรรค ดังที่ตีความ ร้านไกรภักไถ่ ในตอนแรก) ก็อาจบ่งชี้เป็นนัยๆ ได้ว่า ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้ผลประโยชน์บางอย่างจากการได้เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาล กล่าวคือ มีส่วนทำให้กิจการหรือธุรกิจส่วนตัวของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร เติบโตหรือมีรายได้ดีไปด้วย ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศยังคงต้องรอดูกันต่อไป

เรื่องตลกยังสะท้อนประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง คือ อิทธิพลของผู้ใกล้ชิดนักการเมือง เช่น เรื่องที่ (2) ผู้แต่งคงต้องการเสียดสีบทบาทของคุณหญิงพจมานที่มีต่อการทำงานของ ดร. ทักษิณ ซึ่งนั่นก็หมายถึงมีบทบาทชี้ชะตาเศรษฐกิจของประเทศด้วย โดยเฉพาะภาคธุรกิจด้านการสื่อสาร ดังความตอนที่กล่าวว่า

.....

ทำนายว่าปีนี้ ตลาดหุ้นจะคึกคักจากภาพลวงตา
ธุรกิจสื่อสารต้องจัด Promotion แข่งขันกันอย่างดุเดือด
ส่วนชาวบ้านตัวใครตัวมัน และขอให้ระมัดระวังการใช้จ่าย

การที่เรื่องตลกกล่าวว่าคนธรรมดาๆ หรือชาวบ้านทั่วไป “...ตัวใครตัวมัน และขอให้ระมัดระวังการใช้จ่าย” อาจหมายความว่า คนส่วนใหญ่ของประเทศอาจจะต้องลำบากยากจนต่อไป การแข่งขันทางธุรกิจเป็นเรื่องของคนกลุ่มเล็กๆ ที่ร่ำรวยอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น การเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศของ ดร.ทักษิณ อาจไม่ใช่เป็นการทำให้คนส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้น

นอกจากนี้ ดร.ทักษิณ ยังถูกเสียดสีด้วยว่าเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง เช่น เรื่องที่ (3) สะท้อนข้อสงสัยกรณีการสอบเอ็นทรานซ์ของลูกสาวคนเล็ก คือ นางสาวแพทองธาร ชินวัตร ว่าอาจได้มาอย่างไม่โปร่งใส โดยผู้แต่งนำเสนอว่า ดร.ทักษิณ เป็นคนสั่งการหรือบงการให้เกิดการ “ขโมย” ข้อสอบ รวมทั้งยังทั้งทำยาว่า

* ละครเรื่องนี้ตัดแปลงจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย บ่งบอกให้รู้ว่าสังคมเราเป็นแบบเจ้าขุนมูลนาย

.....

การที่ผู้แต่งกล่าวว่าสังคมไทยเป็นแบบ เจ้าขุนมูลนาย สะท้อนให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ รวมถึงการเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง สังคมไทยจึงยังมีได้เป็นประชาธิปไตยหรือมีความเท่าเทียมกันโดยแท้จริง เนื่องจากผู้ที่มีอำนาจมากได้ใช้อำนาจนั้นไปในทางที่ผิดหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ไม่เว้นแม้กระทั่งสิทธิในการเข้าศึกษาต่อ

โดยสรุป การศึกษาเรื่องตลกทางการเมืองจึงไม่เพียงทำให้เราเห็นการเมืองไทยจากอีกแง่มุมหนึ่ง แต่ยังสามารถกล่าวได้ว่ามันทำให้เห็นถึง การเมืองของเรื่องตลกไทย อีกด้วย กล่าวคือ เรื่องตลกทางการเมืองนับได้ว่าเป็นวาทกรรมตอบโต้อุดมการณ์และความประพฤติของนักการเมืองไทยไปพร้อมๆ กับการสะท้อนภาพปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยที่นักการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้อง

เชิงอรรถท้ายบท

- 1 ตามความคิดของอັตตาโต้ (1994) เรื่องตลกใดๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น พุดถึงต้นไม้ใบหญ้า ไม่ถือว่ามี **เป้า ล้อเลียน** เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ใดๆ ได้ ส่วนเรื่องตลกที่มีตัวละครเป็นสัตว์นั้น มิได้กล่าวถึง เท่าที่ผู้วิจัยทราบว่ามีงานวิจัยที่กล่าวถึงการใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์แทนมนุษย์ในเรื่องตลกเพื่อแสดงการเหยียดเชื้อชาติ อาทิ ช้าง แทนคนผิวดำ (Berger 1993)
- 2 คำว่า “รูปแบบ” ในที่นี้ตรงกับมโนทัศน์ “ประเภททางปริจเฉท” (text type/ discourse genre) และตรงกับ “กลวิธีการบรรยาย” (Narrative Strategy) ของอັตตาโต้ (Attardo 1994)
- 3 ตัวอย่าง เช่น ในหนังสือพิมพ์มติชนฉบับวันที่ 24 มกราคม 2547, หน้า 2 และวันที่ 30 มกราคม 2547, หน้า 6
- 4 หนังสือพิมพ์มติชน 22 มกราคม 2547, หน้า 16
- 5 เนชั่นสุดสัปดาห์, 25-31 ธันวาคม 2543
- 6 หนังสือพิมพ์คมชัดลึก, 9 มิถุนายน 2547, หน้า 3
- 7 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 23 เมษายน 2547, หน้า 18
- 8 คำว่า “กลวิธีทางภาษา” ในที่นี้ใช้อย่างกว้างๆ หมายถึงวิธีการทางภาษาที่ก่อให้เกิดความตลกขบขัน ซึ่งแตกต่างจากในหลายๆ ตำราที่มักใช้คำนี้อ้างถึงเฉพาะแต่การเล่นคำ
- 9 “script” เป็นมโนทัศน์หนึ่งในทางจิตวิทยา (เช่นเดียวกับ schema และ frame) ที่เกี่ยวกับความรู้รอบตัวที่มนุษย์ได้ประมวลเก็บไว้ในความทรงจำเพื่อใช้ในการตีความประสบการณ์ครั้งใหม่ต่อไป นักภาษาศาสตร์ได้นำมโนทัศน์นี้มาเป็นหน่วยหลักในการวิเคราะห์ความหมายในภาษา กล่าวคือ มนุษย์จะถูกกระตุ้นให้ดึงเอาความรู้เหล่านั้นๆ ออกมา เมื่อได้ยินคำที่รู้จัก และจะเกิดความคาดหวังว่าจะได้ยินคำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันปรากฏตามมาอีกด้วย แต่เมื่อไม่เป็นตามที่คาดหวังก็จะเกิดสภาวะที่ขัดแย้งทางความหมาย หรือ “script opposition” ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอเรียกเป็นคำไทยกว้างๆ เพื่อความสะดวกว่า “คู่ความหมายแย้ง”
- 10 บางตำราก็ใช้คำว่า paraphony
- 11 ส่วนชื่อไวรัสใช้ตัวตนจริงๆ คือ H5N1

บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ, พระ. 2547. "มาตรฐานทางจริยธรรมในยุคทักษิณ." *รัฐันทักษิณ* 2. หน้า 43-66.
- ศิริพร ศรีวรรณดี. 2544. "มุขตลก: ศาสตร์ราชของผู้ไร้อำนาจ บทวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเรื่อง ทิลล์ ออยเลน ชาติปี
เกลกับศรีธนญชัย." *วารสารอักษรศาสตร์*. 30(1):85-103.
- อัมมาร สยามวาลา. 2547. "ถ้าทำให้ผมตลกเกินไป ประเทศก็จะตลกไปด้วย." *รัฐันทักษิณ* 2. หน้า 7-11.
- Attardo, Salvatore. 1994. *Linguistics Theories of Humor*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Attardo, Salvatore. 2001. *Humorous Texts: Semantic and Pragmatic Analysis*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Berger, Arthur Asa. 1993. *An Anatomy of Humor*. New Brunswick, N.J., U.S.A.: Transaction Publishers.
- Freud, Sigmund. 1905. *Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch.
- Lakoff, G. and Johnson, M. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Raskin, Victor. 1985. *Semantic Mechanisms of Humor*. Dordrecht: Reidel